

▣ XV AIEJI ▣ **WORLD CONGRESS** ★ **CONGRÈS MONDIAL**

▣ III ESTATAL ▣ **CONGRÉS DE L'EDUCADOR SOCIAL** ★ **CONGRESO DEL EDUCADOR SOCIAL**

BARCELONA - 6-9 JUNY 2001

TAULA RODONA B2. L'EDUCADOR SOCIAL, UN TECNÒCRATA O UN PROFESSIONAL REFLEXIU?

Benny Lihme
Editor de la revista *Social Kritik*,
Copenhaguen. Dinamarca

AMB EL SUPORT DE:

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Barcelona,
la ciutat de les persones
Ajuntament de Barcelona

Socrates

AMB EL PATROCINI DE:

Abans de provar de donar una resposta a aquesta qüestió -l'educador social o com l'anomenem a Dinamarca el "pedagog social", un tecnòcrata o un professional reflexiu?- és molt important de tenir en compte que, en general, no hauríem de formular preguntes tan estúpides del tipus blanc o negre. Tot i això, cal que em posi una mica a l'extrem, si tenim en compte que el context és una taula rodona i que el meu límit de temps és de vint minuts.

Bé, la qüestió ha d'examinar-se dins el seu context sociopolític i històric. Abans es veia Dinamarca com un dels estats del benestar escandinaus, juntament amb Noruega i Suècia (el camí danès cap a la societat del benestar ha estat més liberal que no pas el suec, més corporativista). En aquest segle que acabem d'encetar no gosaria dir que vivim en l'estat del benestar que teníem abans. Els canvis econòmics, polítics i estructurals són evidents, igual que els canvis d'actitud entre els líders polítics i l'opinió pública, incloent-hi les organitzacions d'usuaris.

Avui dia diria que a Dinamarca tenim una mena de mescla del benestar o pluralisme del benestar. Els límits del models socialista/socialdemòcrata s'han anat esvaint. L'estat ja no és un estat "pur", el seu "estat d'ànim" està compost per una mescla feta en part d'elements neoliberals i de mercat, i en part també de xarxes comunitaristes (grups d'autoajuda, societat civil participativa, ONG i voluntariat, etc.).

Tot i que el pluralisme del benestar impliqui un paper menys dominant de l'Estat ("més societat civil, menys Estat"), i que el socialisme d'estat es vinculi normalment a la burocràcia i els tecnòcrates en el sentit weberian, el benestar del mercat (mitjançant la privatització i la contractació) també mostra forts elements d'una certa actitud tecnòcrata i pròpia de l'enginyeria humana, en els conceptes i en els diversos enfocaments que s'ofereixen i que, en gran mesura, compra el públic. Bé, doncs en aquest punt ja tenen la meua primera conclusió: el pas d'un model tradicional d'estat institucionalitzat a un model més basat en el mercat no implica per ell mateix un allunyament de l'enfocament tecnòcrata.

Veiem l'enfocament tecnòcrata de mercat com allò que el sociòleg George Ritzer anomena la "Macdonalització de la societat". Una anàlisi postweberiana amb èmfasi en la burocratització, racionalització, estandardització i control (la "Gàbia de Ferro" de Weber) dins l'economia de mercat. Els elements clau d'aquest paradigma seran, doncs, que tot s'ha de poder predir, que caldria quantificar-ho tot (calculabilitat) i caldria mesurar el màxim possible de coses per tal de millorar l'efectivitat/els resultats i el control. De fet, la taula rodona paral·lela B4, que se celebra a la sala del costat, explicita perfectament aquesta retòrica tecnòcrata –o, si de cas, gestió– en el mateix títol: "Gestió de qualitat: diagnòstic, planificació, aplicació i valoració de les accions socioeducatives". Subtítol: "Un dels elements que garanteix l'eficàcia i l'eficiència de les accions socials és, en realitat, la capacitat de traduir els arguments científics en propostes tecnològiques per a l'acció... Objectiu:

comprendre la manca d'un rigor metodològic (l'èmfasi és personal) a l'hora de dissenyar accions socials com a garantia de qualitat i d'eficàcia..."

Bé, aquest tipus de llenguatge troba les seves arrels sense cap dubte en la gestió científica/taylorisme, és a dir, en l'industrialisme i en la idea dels anys vint que tots els problemes poden i s'han de resoldre fent servir mitjans tècnics. Quan la ciència social empra el concepte d'enginyeria humana l'hem d'entendre com una crítica a aquesta aplicació de conceptes industrials en l'àmbit dels serveis humans.

La meua opinió és que la tecnocràcia en l'educació social és una idea eixelebrada (*Technocrazy*). En primer lloc, per la deshumanització/alienació potencial general d'altres persones a causa de la marcada centralització en els mitjans tècnics i, alhora, a causa de la pobresa quant a la vida emocional, les creences, els valors humans i la moral. Els treballadors de les fàbriques Ford de Detroit manipulaven coses/objectes, el personal de McDonald's manipula carn congelada. En el món científicotecnocràtic utòpic, és a dir, el món dels professionals/experts, un producte és el millor producte, i tots els productes haurien d'assemblar-s'hi. D'aquesta manera, la macdonalització significa que en aquest escenari d'absurda estandardització, inimaginable fins i tot per a Stalin, no només les hamburgueses haurien de ser iguals. La mateixa hamburguesa per a tots arreu de la Nació, això és igualtat! Així, doncs, les habitacions d'hotel, els programes d'habilitats cognitives, els restaurants Pizza Hut, els ordinadors de Bill Gates, les residències per a antics pacients psiquiàtrics, fins i tot les classes de la universitat... tot hauria de ser igual.

Què passa amb la tecnocràcia i la democràcia? Doncs el que veiem amb en Bill Gates, el bergant professional de la informàtica desafia la democràcia. Com es tradueix la "ciència" en "proposicions tecnològiques per a l'acció" si parlem d'accions socioeducatives en serveis humans, d'atenció, teràpia, formació, etc. Bé, parlem d'atendre altres éssers humans, no? Encara que els hagin classificat com a "drogoaddictes", "retardats mentals", "nens *acting out*", "pacients", "clients", etc. En aquest sentit ha sorgit una nova classificació general a Dinamarca. El nostre ministre d'Afers Socials s'ha fet ressò de la categoria de l'usuari (a voltes categoria del consumidor) durant una reunió anual que se celebra entre destacats professionals a Dinamarca.

El que veiem, des del meu punt de vista, és una complexa convergència entre els dos pols, el mercat i la societat civil, que fa ressorgir "l'usuari". S'ha produït un canvi general en la vida política danesa, de manera que ara hi ha un consens pel que fa als objectius que apunten cap a la inclusió social de tots els grups marginats (fins a cert punt criminals i tot!). Aquest moviment és paral·lel al moviment d'excarceració i desinstitucionalització, que destaquen que ara pacients, clients, etc. s'han de tractar primer que res com a ciutadans que reben unes cures i una teràpia ("servei domèstic") a casa seva i/o en residències intermèdies, etc.

El comunitarisme –ONG i societats civils, suport familiar i veïnal, grups de defensa i de consumidors, etc.– emfasitza que l'estigmatització, provocada per la centralització dels experts i les institucions en les incapacitats i en els problemes, hauria de substituir-se per estratègies de capacitat que se centressin en el llenguatge de "la persona primer" (una persona amb una incapacitat, en lloc de "persona incapacitada"). En conseqüència, la tasca socioeducativa hauria de tenir com a punt de partida l'ésser humà global dins el seu context social, accentuant-ne les potencialitats i els recursos. En l'enfocament orientat a l'usuari ens trobem amb relacions i participació, "serveis centrats en el client", etc.

Mentre que l'enfocament comunitarista destaca la reciprocitat amb la finalitat última de la inclusió social i la ciutadania (vegeu, per exemple, Liz Sayce, *From Psychiatric Patient to Citizen. Overcoming Discrimination and Social Exclusion*. Londres 2000), l'enfocament del mercat va incorporant-se a una tradició mercantil de servei. En certa manera, tenim aquí una nova versió de l'antiga divisió subjecte-objecte. En lloc que el psiquiatra (subjecte) tracti el pacient malalt (objecte), un assistent social, per exemple, de l'equip ACT (Assertive Community Treatment) –o qualsevol altre model estandarditzat manual– és el subjecte amb les seves "accions socioeducatives diagnosticades, planificades i aplicades", mentre que l'usuari/consumidor és l'objecte "que rep l'acció".

En el món dels "programes" americans, no només tens un determinat programa/model/manual per tal de donar forma a la teva tasca professional, fins i tot has de jurar que no seràs un dissident pel que fa a aquests programes, has d'acceptar "la manca de rigor metodològic" a l'hora de dissenyar accions socials" (taula rodona B4). En l'exemple de l'ACT, cal assenyalar que han desenvolupat una escala per mesurar el grau de fidelitat dels assistents socials en relació amb els principis dels models (*Dartmouth ACT Fidelity Scale*).

D'aquesta manera, en el marc de referència comunitarista el discurs és més fenomenològic. Es tracta de com es pot tenir "una vida", i no pas de la qualitat dels serveis rebuts i de la transformació de l'agenda ciutadana en una agenda de consum. En el paradigma de la "Macdonalització", per cert, l'enfocament de servei no dona cap mena de possibilitat per a l'autonomia dins la feina dels educadors socials. I quantes coses ens vénen al cap en pensar que la paraula *servei* prové del llatí *ser vitium*, que vol dir 'esclavitud'. L'educador social en la Gàbia de Ferro postmoderna, un esclau en la societat de serveis.

En els meus exemples (projecció superior), els mostraré dues perspectives de l'usuari diferents dins del context de la feina del professional en educació social. I a partir d'aquí provaré d'argumentar que allò que necessitem en la tasca socioeducativa no és pas rigor i models tecnòcrates, sinó "professionals reflexius". Donald A. Schön: *The Reflective Practitioner. How professionals Think in Action*).

Aquest projecte s'ha dut a terme amb el recolzament de la Comunitat Europea.

El contingut d'aquest projecte no reflecteix necessàriament les opinions de la Comunitat Europea, ni implica cap responsabilitat per part seva.